

TÜRKBİLİK REVÛSÜ

REVUE DE TURCOLOGIE

Fondée à Paris

Par

RIZA NOUR

TOME III, LIVRE 1'

Bir îzah	Riza Nour
Üveysi (şîr)	R. N.
Köroğlu „	R. N.
Tasbaz „	R. N.
Kuloglu „	R. N.
Kâtibî „	R. N.
Şâiri mechul bir şîr	R. N.
Kesikbaş dastanı (Salçuklular şîrleri)	R. N.
Demuroğlu „	R. N.
Kendi şîrlerimden (16 tâne) . . .	R. N.
Eserlerim	R. N.
Sinopda Riza Nur Kütübhânesi . .	R. N.
Hücumlara cevablar	R. N.

elimle yozulmuş vasiyetnâme vardır ki bu da vakıfnâmedir. Bu vakfiyeler Sinop noterliğine ve mahkemesine tescil etdirilmiştir. Suretleri ordadır. Bu haller olmasa, ümîdim kırılmasa idi bu müesseseye daha çok para döküb bir takım şeyler daha yapacaktım.

R. N.

Hücumlara Cevablar

Ben Türkiyeyi terk etdikden sonra yâni 11 yıldır gazetelerde aleyhimde birkaç yazı yazılmış Benim gördüğüm beş tâne. Belki daha var. Bunlar bu yazılarını bana yollasalar şüphesiz merdlik ederlerdi. Lehimde gazetede adımdan bahs etmek resmen zannetmem amma yasak halinde gibi. Cümhuriyet gazetesinde bir zat bir makâle yazmış bizim Türk Tarihinden uzun bir parça almış, kitabımın adını koymuş, benim adımı koyamamış. Garib şey! Niye bu ad turfa?! güldüm. Yine bu muharrir çok hakperest; ye bir çokları bizim eserlerimizden kucak kucak alıyorlar; ne adımı, ne de eserlerimi zikr etmiyorlar ya... Lehimde de yazan olmadı değil; epeyce var; fakat gazetelerden ziyâde kitab ve mecmûalarda. Hâle bakınca bunlara kahruman demek îcab ediyor. Avrupada kitab, revü ve gazetelerde adım, eserlerim Türkiyeden çok zikr edilmiştir. Hem de adımı Fransada gazete, Revü ve kitablardan sildirmege elinden gelen her vâsıta ile çalışan M. Deny (Deni efendi) ye ragman böyle.

Hücumlar şunlar :

I

İttihad ve terakkî; Nasıl doğdu, nasıl yaşadı, nasıl öldü? Ziya Şâkir (Son Posta, 3 teşrin sâni, 1933) : "...meselenin en feci ciheti bunların arasında Sinop meb'usu Dr.

Rıza Nur bey gibi münevver zevâtın bulunması idi. ilah..,

“ Bu efendi ye bilmeden, ye kasden su i tefsir yapmış. Bir insan bilmediği işlere karışır, böyle mevzûlara girerse böyle olur. İşlerin içinde bulunmayanlar o işleri yazamaz. Sâde zabıtnâmeler kâfi gelmez. Bunun mâlumâtı sâde zabıtnâmelerden. Bir de üstüne bu efendının kasdı var, kötü tenviller yapıyor. O mesele şöyle olmuştur: Otuz bir martdan sonra idi ve ortalık yatışmışdı, henüz Hareket ordusu gelmemişdi, bir gün Meb’usan meclisi ictima etmek üzere idi. Âyasofya meydanına yâni meclisin önüne silahları ellerinde bir kaç tabur asker geldi, meb’uslar yine meclis basıldı deye telaş etdiler. İşin hakikatını anlamak için kimsenin aşagı inmege cesâreti yokdu. Ben “gider öğrenirim,, dedim, ancak yanıma bir iki meb’us hoca katmalarını istedim. Katdılar, indik, sordu k. Dediler ki: “Biz babalarımızı tebriğe geldik,,. “Niçin?,, dedim. “Şerî’at aldık da onun için,, dediler. Yukarı çıktık. Celse açılmış, bizi bekleyordu, askerin bize söylediğini söyledim. İşte, vak’a bu. Bundan dolayı beni tahkır değil, takdir etmek lâzımdır, Sathî ma’lumthların, kötü yüreklielerin elinde hakikatlar ne hallare konuyor bu güzel misaldir. Bunun üzerine çatalcadan gelmiş olan bu askerlere meclis nâmına teşekkür edüb yerlerine göndermesi için Yusuf kemal bey gönderildi. Y.K. Ley gitdi, teşekkür etdi. O nutuk da zabıtnâmede vardır. B. ziya Sâkir bundan hiç bahs etmemiş! Hiç edermi?! Sonra sui tefsirinin foyası meydana çıkar, ve Y.K. bey turfa değildir; korkar. Adam beni kötüleyecek. Bununla göze girilir, külah kapılır! Deyor ki: “Rıza Nurun sözlerine satrı tükenen bir meb’us acı bir lisanla sormuşdu,,. Acı söz dedigi şudur: “Niye teşekkür etmek için efendim?,,. Bu söze şimdi her kes baksın; bunun acılık neresinde? bilakis tatlı bir şey. B. Z. Şâkirce ebu cehil karpuzu! Bu acılığı zabıtnâmenin neresinden sezmiş, tatmış! Ne duyuş! Sui tefsirciler böyle olur.

Burada kızmak lâzimse şerî'at aldıklarından memnûniyet beyaneden taburlara teşekkür eden Meclisi Meb'ûsana kızmak lâzımdır. Çünkü o meclis mürtecî demek. Ona kızmamış. Ê, zoru benimle. Halbuki Meclis de mâzur. Tüfengini doldurmuş; adam, meb'us öldürmüş, hükumeti zabt etmiş bir ordu (sırf nefer tabakası) Istanbula hâkim. Bu b. Z. Ş. gele idi de o can pazarında söz söyleye idi. İstanbul'da idi. Şimdi ötüyor !..

Benim hayret etdiğim bu makule yavan şeyleri nasıl gazetelere sokuyorlar ? Bu efendi son yıllarda çok yazdı. Hepsi bu makula. Bir şaşdığım da bu hücumdan beri bir kaç yıl oldu, b. Z. Ş. in mükâfat gördüğü işidilmedi. Ben bu cevâbımla mükâfâtı uyandırıyorum. Benim gibi gurbetde, özletde, uzakda yaşayan adama hücum hünermidir !

Bu efendinin sonra Tan gazetesinde neşr ettiği millî cidal vukû'âtı da baş dan aşağı tahrif, yalan ve uydurmalar dır. Bunlar benim içinde bulundugum vukû'atdır, eyî bilirim. Bunlar târîhe, millete hizmet için degil, gazeteden biraz para almak, göze girmek, bir külâh kapmak içindir.

B. Ziyâ Şakirin ben tâ Abdül - Hamid devrinden beri tercüme i hâlini bilirim. Bakıyorum benimle uğraşiyor, beni kötülemek işine yarıyor. Tan gazetesinin 16. IV 1936 târihli nushasında İstanbulun son kısa ömürlü meclisi meb'ûsânından bahs ederken yine bizi kötülemeğe çalışmış. Söyle iği sözden gariz fıskırıyor. Deyor ki:

« Rauf Beyin bu garip sözleri, İttihatcıların en büyük bir düşmanının kalbine bile insaf ve merhamet vermiş; uzayıp giden bu tenkit ve tel'înlere karşı sabredemiyen (Sinop Mebusu, Rıza Nur Bey) :

« ... Bir vakıtlar, onları ayyuka çıkarıyorlardı. Şimdi de, esfeli safiline mi indireceğiz ?.. İtidali muhafaza etsek daha güzel degil mi ?..

« Diyerek kendinden beklenilmiyen bir hakperestlik

göstermişti. »

Ne adam bu?! Hakperestlik etdigim gün gibi âşikâr; kendi de zarûrî tasdik ediyor; fakat bir türlü bunu bana veremiyor! Garez bu kadar olur. Niye hakperestlik etmişim, bana yakıştırmış?! Hey gidi günler! Neler oldu; şimdi o işlerde on parası olmayanlar, o günleri kendi cancağzları için geçirenler neler deyor, ne cevherler, hamiyetler yımurtlayor? bu Felek böyledir.

Istanbulda mutârekenin ilk zamanlarında her kes İttihadcıların üstüne çullaniyordu. Bir "Vur abalıya!,, dır gidiyordu Hem de bunların çoğu o İttihadcıların nî'meti ile adam olub meydana gelmiş, sefâ içinde yaşamış, yüksek mevkilere çıkmış kimselerdi. Unlara köle gibi hizmet etmişlerdi.. Unlar memleketi batırdıse bunlar da mesul demek idi. Bu hâl kanıma dokunuyordu. Ahlaksızlık idi. Hem de memleket batmış idi; şimdi bu hücumların sırası degildi. Bilakis, memleketi kurtarmak gibi ortada büyük bir vazîfe vardı. Bunun için de her şeyi unutmak, elbirliği edüb çalışmak lâzimdi. Bu sebeble idi ki o vakit gazetelerde yazdığım makâlelerde ve bir aralık çıkardığım "Akvam,, gazetesinde hep bu nasîhatı yapıyordum. O gün Meclisde de İttihadcılara hücum yapan, hem de İttihadcıların yetiştirilmesi olan Rauf beye ve emsaline bu nasîhatı yaptım. Bakınız! gün geliyor, bununla bile bizi biri tahkîre çalışıyor. Kahbe Felek!...

II

Bizbize. Ben delisi. N. (Cumhuriyet gazetesi, 11 teşrin sâni, 1935):

"Bir «Şey» yapmak herkesin hoşuna gider. Solucan gibi yaşamak, çok rahat olmakla beraber pek istenmiyor işte.

“Fakat çoğumuz yapmak istedigimiz “Şey,, ı gözümüzde büyütüyoruz. Toprak bellemek varken, «küçük dağları ben yarattım» demek sevdasına düşüyoruz. Karımızı, çolugumuzu çocukumuzu idare etmek dururken, tanımadığımız adamlara sözümüzü, geçirmek istiyoruz.

“Haydi bunda bir görüş yanlışlığı var diyelim, bir tarafa bırakalım. İnsan kendisinden birçok şeyler bekliyebilir. Bunda haklıdır, Ya bütün istediklerini yaptığna inananlara ne dersiniz ?

«Küçük dağları ben yarattım» diye haykıranlara kızmazmısınız ?

« Belki şimdi kızmazsınız. Ama güneşin altında. kan ter içinde tarlanızı bellerken biri karşınıza çıkıp ta « hey dostum o tepeyi bendeniz yapmıştım» de-se şüphesiz sinirlenirsiniz .

«Dün La Rousse du 20 én siècle’i karıştırıyordum. Çözüm Türkiye hakkındaki makaleye ilişti. Bu makaleyi Paris’te oturan Rıza Nur Bey isminde bir adamın yazdığını duymuştum .

“Meger bu Rıza Nur Bey neymiş te bizim haberimiz yokmuş. 1922 de hilafeti kaldırtan o, 14 cildlik Türk tarihini yazan o, dilimizi Arab ve Açem salgınından kurtaran o imiş. Her şeyi o yapmış ve bizim bundan haberimiz yokmuş.

“Ben Rıza Nur Beyin ismini hayal meyal hatırlıyorum. Galiba bir zamanlar meb’ustu. Eger yazdıklarının yüzde birini yapmış olsaydı bunu mekteb sıralarında öğrenirdik. Pariste çıkan Ansiklopediye de başkaları yazardı.

“Dogrusunu söylemek lâzım gelirse ben kendi hesabıma Rıza Nur Beye kızmadım ve kızamam.

“Hatta güneşin altında, tepeye tırmanırken karşıma çıkmış olsaydı bile gene kızamazdım. N ..

Bu bay N. bay. Yunus nâdi nin oğlu imiş. Cevâbımız şudur :

Bu yazıyı her okuyan anlar ki bay N. hiç bir “şey,, bilmeyor, dünyâdan haberi yok. Hattâ basit bir yazı yazmayı bile bilmeyor. Çocuk!.. Hem sâde dil. Zâten mekteb sıralarında kendisine öğretilmemiş! Çocukca bunu söyleyor. Pek zavallı!.. Bu topragı bellemesi de ne oluyor! kendine ne yakışmış?!.. Babası Cümhuriyetden evvel zurrâ veyâ ırgad degildi; zengin de degildi. Bu devirde milyonları bulan serveti de toprak bellemekle olmadı. Yazı san’atı gibimi bu toprak bellemegi kullandı acebâ! Vah, vah?!... Sonra ne terbiyesizlik! Sonra çok çirkin ve pek aşağı “şey,,. Başkalarının karısını, çocuğunu, evini gazete sütunlarında mevzû bahs etmek. Görülüyor ki bu mahluk en basit terbiyeden de ârî. Hem, söyleyeyim, benim ne karım var, ne de çocuğum. Bu resmen de, gayri resmî de böyle. Evimi idâre meselesine geline, evim âlâ yürüyüb gidiyor. Bundan ne benim, ne de başka hiç kimsenin zarar gördüğü, evimin yıkıldığı yok. N. böyle kırıktık yapmak hevesinde ise niye bana kadar uzanub zahmet ediyor? Orada yanında bunun ne ne güzelleri var. Ayib derler bir “şey,, vardır!..

Ona göre ben istediklerimi yapıdığımı mananlardan imişim. Lâfugüzâf dedikleri “Şey,, böyle olur. Biz bilakis yapıdığımızı söylemeyen biriyiz. On beş yıldır inzivâda, kendi ihti-yârımızla, yaşıyoruz; hatta on bir yıldır de gurbete çekildik. Yapdıklarımızdan şakkışefe etdigimiz yok. Sükût edüb duruyoruz. Eger bu çocuk kabadayı ise ben serbest munâkaşaya hazırım. Bana cümhuriyet gazetesinde bir sutun açsın; kendisi yazsın, isterse babası yazsın, başkaları yazsın; isterlerse hepsi elbirliği edüb yazsınlar; bütün meseleleri ortaya koyalım. Kimler ne, ben de neler yapmışım ortaya dökelim. Millet de, Âlem de görsün! Ançak bir şartım var: Benim yazılarımı oldugu gibi, bir noktasına bile dokunmadan de-cekler. Bunun için de daha evvelden bana bu babda noterlik de yapılmış hem de büyük bir para zımanını ta’ahhud

eder bir vesıka yollayacaklar.

N. bize solucan! gibi yaşamak de ihsan etmiş! Sogulcan büyük hatta küçük taşların altına sığınub gıdalanan mahlukdur. Biz hiç bir taş altında degiliz. Taş altında himâyesinde yaşayan kendileridir. Bana muhtelif zamanlarda Mosko-va, Berlin ve Londura büyük elçilikleri ve daha başka şeyler verildi; kabul etmedim. Bu sogulcan hayatını o saltanatlara tercih eden biriyim. Halbu ki bunlar için eletek öpüyorlar. Şimdi şuna söyleyecek çok "şey,, var amma hele sabre delim. Sâde "zaman oluyor ki insana fakırlığı ile ıftihar etdiriyor ve "fakrî fahrî,, meşhur sözünün gerçekden doğru ve büyük bir hikmet oldugunu öğretiyor,, deyüb geçelim.

N. yine deyor ki: "Dün La Rousse du 20 siècle'i karışdırıyordun,,. Bu da yalan. Evvelâ ém gibi bir yanlış ile fransızca bilmedigini âleme göstermiştir. Bu basit "şey,, i bile bilmeyor. Bu kadar basit,,şey,,leri bilmeyenin yazı yayması, bahs etdigi mevzûa girmesi gülüncdür. Bir de bunun "Hey, o tepeyi ben yaptım,, meselesi var. Bu tepeyi yaptım deyen kimdir? kim demiş? O tepe nedir? Bunlar izâh ister. Tepeyi yaptım, küçük ve büyük dagları ben yaratdım deyen mâ'lumdur.

Bay N. bu kâmûsu görmemiştir. Bunu kendi sözleri isbat ediyor, yalanını meydana koyuyor. Nasıl, bakın: "Gözüm Türkiye kelimesindeki makâleye ilişdi... 1922 de hilâfeti kaldıran Riza Nur imiş, o 14 cildlik Türk Târihi yazmış, ilh....,, deyor. Bir defa bu mâ'lûmat Turquie kelimesinde degil, Riza Nur kelimesindedir; sonra orada beni Hilâfeti kaldırdı demeyor, pâdişahlığı (monarchie) kaldırdı deyor ki dogrusu budur. Demek bu mâ'lûmatı yarımıyamalak kulaktan işitmiş; veyâ Fransızca anlamıyor. Demek atıyro! Bize atub tutmakda kendine menfa'at görmüş, atmış. Atsın! Bu makaleyi benim yazdığımı işitmişmiş.. Bu da yalan. Ben yazmadım. Bu kâmuslara her önüne gelenin makâlesini derc etmezler, her adamın dadını da koymazlar.. İsterse b.

N.bir“şey,,meselâ babası için yazub göndersin;dercediyorlar-mı,etmeyorlarmı, görsün! Rıza Nur ve Turquie kelimelerin-deki „şey,,leri benim yazmadığım şununla da sâbit ki burlar'da yanlışlar ve birçok eksikler var; meselâ Lozandan hiç bahs yok. Ben yazsam hele bunu muhakkak yazardım. Bu çocuk benim on dört cild Türk Târihi yazdığımı da inanmamış. Türkiyede ve Avrupada da bilinen bu kitabı b. N. bilmeyorsa bu cehâlet ne benim, ne kitabın, ne de Larousse ve ona bunları yazanın kabâhatı degildir. Bundan on yıl kadar evvel bu eser-mizden Journal Asiatique de bir Fıransız âlimi tarafından uzun bir compte-rendu neşr edilmiştir. Türkiyede on üç yıldır hemen her kesin bildigi ve okudugu, hâlâ da aranan bu kitabı bu bay bilmeyor. Halbuki bu eserden vaktile İstanbul gazeteleri ve mecmû'aları da bir çok defâ bahs etmişler, uzun makâleler neşr etmişlerdi. O zamanları ve sonraları de Arab gazete-lerinde de bu kitabdan bahsler olduğunu tesâdüfen görm-üşdüm. Hâla Avrupa şark kitabhaneleri kataloglarında da bazan adı görülmektedir. Bu düşmanımız bilmeyor! L!.. bilmesin. Bundan bir “şey,, çıkmaz.

Bu bizim adımızı da hayal meyal biliyormuş. Bundan da bir “şey,, ne eksilir, ne çoğalır? Adımız onun, kafasına gir-mezse eyidir; yoksa lâıyk olmadığı yere düşmüş demekdi.

B. N. e söylerim ki Padişahlığı kaldıran, Türkiyede ve şarkda din ile devleti ayıran, bu mühim esası yani layıklığı yapan benim. Takrîrim, Türkiye Büyük Millet Meclisi zabıt-namesinde, buda meydandadır. Hatta bunu Mustafa kemal paşa da inkar etmiyor. Maruf nutkunda :“O takrirden benim de imzam var,, deyör. O kadar ve doğru. Şimdiye kadar âdeta hiç agzıma almadım, fakat bu çocuk beni mecbur edi-yor, yazayım : “Bizi B. M. M. si Lozana delege tayin etti ; fakat İstanbul hükümeti de Lozana gitmek isteyor. Millî hükü-metle Tefvîk Paşa hükümeti arasında şiddetli bir münakaşa açıldı. Telgıraflar iki taraftan yagıyor. Büyük Millet Meclisinde gayet hararetli ve şiddetli müzakereler oluyor; bir hal çaresi

bulunamıyor. Mustafa Kemal Paşa da heyecanlı nutuklar söyleyor ve munakaşalar yapıyor. Bakdım iş sürüncemede. Fursat bu fursatdı. Odaya çekildim. Bir Takrir yazmaga başladım. Pâdişahlığı ilga etmek Istanbul hükümetinin yalnız bu dâvâsını değil kendisini de imhâ ederdi; mesele kalmazdı. Bunu yazıyordum. Bir de ben çok zamanlardan beri Türkiyenin layıklıkla kurtulacağı kanâatında idim. Bunu da bu fursatda yapmagı düşündüm. Takrîrimi yazarken odaya gelen meb'uslar etrâfıma toplanub okumağa başladılar, "buna biz de imzâ atalım, bu pek mühim takrîrde bizim de imzâmız bulunsun,, dediler, imzâladılar; duyan meb'us geldi, imzâladı. Imzâlar seksen kadar oldu. Odadan çıktım, koridorda Mustafa Kemal Paşaya rast geldim. "Bir takrir yazdım. Şimdi okutduracağım. Bütün meseleyi hal eder,, dedim. "Göreyim,, dedi. Verdim; okudu. "ben de buna imzâ koyayım,, dedi, koydu.. Bu suretle imzası öteki imza'lardan aşağıdadır. Hemen içeri girdim; acele okunması için riyaset mevkî'ine verdim. Okundu. Büyük alkışlarla ve ittifakla kabul edildi. Celse de, bütün iş de bitdi. Fransız mümessili colonel(sonra general)Moujen de bu celse de hazırmış. Celse bitince yanıma geldi. Heyecan içinde idi. Elimi sıkıdı, "gâyet büyük bir iş yaptın. Türk târih ve hayâtı için fevkalâde bir hâdisedir,, dedi. Daha de söylediği "şey,, ler var amma onları şimdi söylemem.

"Eğer yazdıklarının, yüzde birini yapseydi,, deyor. Bu da, laf mı? Larousse da yüz "şey,, yazılmamış ki. Hepsî hepsi iki üç şey. O da benim yazım değil. Bu çocuk beni bunları söylemege mecbur etdiginden dolayı müteessifim. Benim sükûtumu bozdu. Kaş yapayım derken göz çıkardı.

N. nin "R. Nur yaptım dediklerinin yüzde birini yapmış olsaydı bunu mekteb sıralarında öğrenirdik,, sözü ne çocukluk! Zavallı! Bunlar mekteb sıralarında öğrenilir sanıyor! Bütün bilgisi mekteb sırasından demek! Ne talebe!

dümen neferi. Bu ne sâdedillik! Şimdi bu benim akran ve emsâlimmi?!.. Degil amma saldırmış. Saldırma undan, cevabî tekme bizden. Ha, bakalım...

III

Tepedelenli Ali. Nizâmettin Nazif (Açık Söz gazetesi, 12 mayıs 1936): [hulâsa ediyoruz] “Tpedelenlinin arnavudlugunu Kâmûsul’âlâm, Cevdet Paşa ve Rıza Nur târihleri söyleyor. Bir de ağızdan kapma empirik rivâyetler vardır. Şemseddin Sâmî buz gibi başkımcıdır. Türklük hedefine ragmen sekiz on kitab karışdırub yarım yamalak tercüme etdiği bir çok mâlâyâniyyat ve aburcuburu da ille neşr etmek seydâsına tutulan ve böylelikle topladığı yirmi otuz güzel makâleyi küçük bir cild hâlinde bir kîmet olarak sunabilecek iken bir kitab yığını imzâlama anbisiyonu yüzünden..... Rıza Nur dahi kafasında bir bilgi süzgeci bulunmadığı için tepedelenliye Arnavuddur demek gafletinde bulunmuşdur. Cevdet Paşayı bir kenare bırakırım. Zîra unda târih aramak bihude zahmetdir. Müfid bayin Tepedelenli Ali paşası ise târihî vesîkadan ziyade kendi şahsını asilleştirmek içindir. Hakîket şu: Tepedelenli Ali Paşa Kütahyalıdır,. Bayındırlardan, bunların agası, Germeyanlılardan bir kız ile evlenmiş. Bundan doğan derviş Nazif bir avantür den Arnavudluga savuşmuş. Orada yine Türk olan Tepedelen Kalasinin dizdarının kızile evlenmiş, bundan Veli, ondan Ali (Paşa) doğmuş. Ali Paşanın Türkce bilmediği de yalan „.

Bütün bunlarda birtâne doğru lakırdı varsa Şemseddin Sâmînin arnavudcu olmasıdır. ötekiler hep züüf laf;düzme târih, uydurmasiyon, curuf ve eracif. Görülüyor ki bu adam bana çok kızmış. Sebebi : Niçin bu Ali paşaya arnavud demişim! Her kes de pek iyi bilir ki, sâde Cevdet Paşa

ve ben değil bütün Türkiye tarihleri, Türkiyede bu babda yazılmış yazılar istisnâsız ona Arnavud derler. Efkârî umumiyeye de böyledir. Sâde Türkiyede değil, bu adam hakkın da Fransızca, İngilizce, Almanca yazılar da, Târihler de onu Arnavud gösterir. Hâl, vaziyet bu. Böyle iken bu bay N. Nazif bundan dolayı benim Türk Tarihini hep mâlâyâniyyat yapmış, kafamdan ilim süzgecini (!) kaldırmış. Bu süzgeci de hiç işitmedikdi, yeni çıktı ve bunun icadı. Bu kadar Avrupa âlimlerle görüşdük, kitaplarını okuduk, hiç birinde süzgeç görmedik. Acebâ bu mırmırık boza süzülen süzgeç gibimî ki!... Ne kelime salatası? Tâbir icad etdim zan ediyor. Önünü boş bulmuş atub duruyor. Ben bir yığın şeye imzâ koymak heveslisi imişim! Bu da kendi buluşu. Nerden çıkarmış?! Orası belli değil. Türk Târîhi o kadar büyük ki o eseri yazarken o kadar hulâsa etdim, yine bu kadar güçültebildim. Türkler öyle bir büyük millet ki hiç bir millete ve hele Arnavudlara hiç benzemeyorlar. Târihleri ne kadar hulâsa edilse nihâyet bu kadar güçülüyor. 14 cilde imzâ atdîsem, bu da kabâhat ise, kabâhat benim değildir, çok büyük olan Türkündür. Hem benim böyle hırs larım yok. Ben çok mühim şeylere imzâ atmış bir adamım. Unların en küçüğü bile bay N. Nazifin bütün sinselesinden, Ali Paşa da dâhil, bir tânesine nasib olmaz. Millî cidalde bu devlet nâmına beş muâhedeye imzâm konmuşdur. Altla rında imzam olan Moskova mu'ahedesile Lozan mua'hedesi 1919—1937 arasındaki Türkiyenin bütün diplomatik vesî kalarının ve her şeyin esası en mühimmidirler. Bu efendi kendi sözlerini de kendi red ediyor. Hatta, bir satırda teza da düşmüş: kitabımıza malayaniyyat ve aburcubur deyor, hem de yirmi otuz güzel makalelik kîmetli bir cild olurdu deyor. Kendi süzlerinin aburcubur ve malayaniyyat olduğunu bu kendi sözü isbate kâfidir. Elinden sade Kara Davud martavalı yazmak gelen bir adamcagız hakîki kitaba akıl

erdiremez; ölçüsü makaledir. Bu adam hem kel, hem fodul. Bakın : Cevdet Paşanın târihîni de sıfır etmiş, işin içinden çıkmış. Ne küstahlık ! Biraz sıkılma ! Sözleri böyle cevherler işte. Görülüyor ki bu adamlar köpeksiz köy bulmuşlar çomaksız oynuyorlar. Ben sekiz on kitabı karışdırmış, yarım yamalak tercüme etmişim ! Bunu da işkenbe i kübrâdan atmış. Sekiz on kitabdan on dört cild ve mâlâyâniyyat yapmak için safsata ve maval ustası, yâni Kara Davudcu olmak lazımdır. Bizim târihimizin me hazleri yüzlercedir. Bir tâne yarımıyamalak tercüme göst ersin ! O vakıt sözünü kabul edeceğim. Yerlerini bulsun, karşılıklı olarak âleme göst ersin ! Lâf söylemeli, fakat isbat etmelidir. Bunlar bayram haftasını mangal tahtasına çevirmekdir. Müfid beyi de tahkirle red ediyor. Ben Müfid beyi ilk Osmanlı meclisi meb'ûsanında tanıdım. İkimiz de meb'usduk. Müfid bey kendisinin Tepe delenli ahfâdından ve tepedelenli Ali Paşanın arnavud olduğunu söylerdi. Kaç defa agzından işitdim. Müfid bey münevver biri ve taşkın bir arnavudcu idi. Bunu saklamazdı da. Arnavudluk istiklâli için de fê'len çalışırdı. Unu da yalancı çıkarmış. Her halde Müfid bay Nazifin akrabası olması lâzım. Şimdi bütün âlimleri ve müverrihleri ile dünya yalancı, Alinin hafidi yalancı, bay Nazif sahihci. Bu adamlar böyle yalandolanla her kesi aldatdıkları zehâbındalar !... Ne dalâlet !..

Bay Nazif bütün cihânı yalancı çıkardıktan sonra Ali Paşanın Kütahyalı hâlis Türk olduğunu söyleyor. Bu rivâyet de yeni çıkdı. Ve hele, ne mutlu ki Arnavudluga gidince bile kanını bozmamış, yine bir türk arayub ununla evlenmiş !.. Mâlâyâniyyat neşr etmek sevdâsına tutulan işte kendisi. Bir de şu dikkata şâyan ki kendisini asîllik defterinden de silemeyüb Aliyi Bayındır urugunun prensi yapmış, hattâ asâletini iki katlı ekmek kadâyifi yapub anasından da Germeyanogullarına bağlamış ! Aferim ! Hem, bu fursatdan

istifâde edub asâletini âleme îlanetmiş. Böyle şeyler eskiden terbiyesizlikdi ayıbdı; şimdi asâletin çok düştüğü bu zamanda da ona Âferîm!...

Hem, şu Tepedelenli, nesliyim deye iftihar edilecek bir mal olsaydı bâri! Bilakis, utanub saklamak lâzımdır. Ali Paşa soyguncu, vurguncu, eşkiya, işkenceci, katliamcı şekilde kâtil bir vahşi zâlim zorbadır.

İstiklal hevesile Fransızlarla, diger başka ecnebi devletlerle metbû'u olan devlet aleyhine temaslara girmiş bir Türk hâinidir. Sâde bu Türk olmadığını ısbâta kâfidir. Bin kere şükür ki Türk degildir. Hele şurasına güle güle bayıldım: Bayındırlarla Çermeyanogullarının hâçlaşmasından dogan, ve kendi dedigi gibi, bir serseri Arnavudluga kaçıyor, orda bile sâf türklük kanını bozmamak için Türk arıyor, dizdar türkmüş, onun kızı ile evleniyor! Bay N. Nazifin ne saf kanı varmış! Bizim de bildigimiz bunu tasdik ediyor! Bunlar ne martavallar, ne kemalli uyduruşlar. Ancak karadavudcular yapabilir.

Öyle laflan olmaz. Şu düzme şecerelerinin faksimilesini neşr etsin de görelim.

Bu yazının bir gülünc hali de bol fıransızca kelimeleridir. Bunu bir marifet zan etmiş.

Bir de bu makalede bir şey görünüyor: Bay Nazif Tepedelenliye Arnavud deyenlere kızmış; fakat bana fena halde kızmış. Öyle gözüküyor ki bana ayrıca bir hıncı var. Ben pek iyi tahmin ediyorum ki bunun sebebi benim kitabın türklüğe revac vermiş olmasıdır. Bay Nazif gibi Türk olmayanlar bana diş bilerler. Lakin bu sebebi ne o, ne de diger içimizdeki yabancı unsurlar merdce söyleyemiyorlar. Dölembac yollardan bana hucum ediyorlar. Ben işimden pek memnunum; çünkü yabancılar içimizde yabancılığı bir ayıb halinde hem de zarar verir bir sıfat bulmaga, görmege başladılar; bu numune yani b. Nazif gibi kendilerini Türk

yapmaga çalışıyorlar. Mesud bir netice. Meşrûtiyetden evvel Arnavudluklarile öğündüklerini bildigim nicelerinin bu gün Türk olduklarını söylediklerini görüyorum. Benim bunda çok hizmetim var. Ne kadar öğrensem yeridir.

Târihde Kara Davud deye bir iki satırlık bir şey geçer. Bundan beş altıyüz sahifalık bir roman çıkarmak için insanın hârikul'âde uydurmasiyoncu olması lâzımdır. Bir süprüntü teneksi aburcubur budur. Böyle birinin târih kiritik etmesine şaşılır. Elinin hamurunnan. Bay Nazifin karadavudu çıkınca Parisde idim. Bir şey zan etdim. Kitabı getirttim. Kırk elli sahifa kadar okudum; Bakdım ki müdhiş bir saçma, müdhiş bir mâlâyaniyyat, en sağlam mîdeleri deler bir aburcubur. Kitabı bıraktım; parama, emegime acıdım. Bu kitabı değil, bir rezalet. Hem şu ne fecî ki bu bay Nazif denen adam Fatih ve Türkleri zem, Bizansı medh etmiş bir adamdır. Rumlar pek memnun olub para vererek eserini Istanbulda çıkan rumca gazetelerde tefrika etmişlerdir. Bundan dolayı da Üniversite talebesi galeyane gelüb B. Nazife hücum etmişlerdir. Tepedelenliden işte bu kadar türk olur..

Bu adamın sözleri hakikatı degışdirmez. Tepdelenli, ve B. Nazif bal gibi Arnavuddurlar; hem de "Toska,, sı. Hem aslını inkaredenler eyi degildir.

IV

Hüseyin Câhid bana saldırmaktan hala vaz geçememiş. Cumhuriyetden beri öğüne gelen Hatırat neşr ediyor. Şimdiye kadar bildigimiz hatıratı mühim işler görmüş adamlar yazarlar. Şimdi her kes yazıyor. Hüseyin Cahid de yazmış. Sanki uzun zaman Turkiyeyi, yahud Türkiye diplomasisini iadretmiş gibi. Bunlar gazete yalanı ve ya bir iki saçma şahsın dedikodusu. Bu da Hatırat olmuş. Fakat itıraf etmeli ki benim on dokuz yıl evvel meşrettigim Hürriyet ve İtilâf nasıl

dogdu, nasıl öldü,, yi taklid edereek "İttihad ve Terakki nasıl dogdu, ilh...,, yazan b. Ziya Şâkire misbetle H. Câhid daha selâ'iyet sâhibi, H. C. e nisbetle Z. Ş. in îrabdan mahalli bile yokdur.

H. C. mecmuasının bir kaç nushasında şunları söylemiş:

a—Hüseyn Câhid. Fikir risâlesi (sayı 99, 14 eyly 1935; 325 s. Meşrutiyet Hatıraları) :

1 — Gençlik kendisine Ali Kemal ile birleş demiş. Bunu H. C. istemezmiş; fakat anlaşımdan kaçır görünmek için muvâfakat cevabı versniş. Demek H. C. yalancı, dolabıcı. Bu kendi itirâfı, İçi tışı başka başka.

2—Mektebi Mülkiye talebesi H. C.e bundan böyle gazetesinde şahsiyatdan ictinab edeceğine dâir bir kâğıd imzalatmışlar. H. C. verdiği söz gibi imzasına da aslâ ri'a yet etmedigini sonra daha çok şahsiyat yaparak göstermiştir. Bu da kendi agzı ile kendi ahlakının ta'rifı.

Bunlar kendisi için kötü notlar. Pek ma'lum şeyler oldugu için saklayamamış tēvil ediyor. Zırva tevil kabul etmemiş.

3—H. C. e Ahrar fırkasına gir demişler. deyor ki: "yalnız başıma çalışmak için ruhumda galebe çalınmaz bir meyl ve ihtiyaç var. Bu vahşilik beni bu teklifi kabulden menetmişdi „(!). E... niye İttihada girmişdir?! Bunlar ne müdhiş tezadlar! Demek, H. C. doğru söylemiyor. İçi başka, tışı başka. Buda ahlâkı için çok fenâ bir not. Hem siyasetde yalnız çalışmak abdal çocukların aklıdır. Sâde siyaset degil her şey böyle. Bulundugumuz asırdan, sosyal ve medeni icablarından bîhaber.

4—«Ali Kemalın prens Sabaheddin ile anlaşdığı ilk dakikalarda R. Nur bunlara iltihak etdi» deyor. Benim unlara iltihak etdigimi H. C. tevehhüm etmiş, uydurmuş. Benim Ali Kemal ile görüşmem 1908-1923 arasında ve hepsi

sekiz, on def'ayı bile geçmez, Ununla hiç bir vakıt çalışmadım. Hatta Ali kemal da H. C. kadar benim aleyhime yazan biridir. Prensle temasım çokdur. Berâber çalışdım, Ittihadcılar aleyhine beraber ihtılal tertib etdik. Bu çalışmalarda bir defa bile Ali kemal yokdur. Prensle bu kadar temas etdim bir kere bile A. Kemali unun yanında görmedim. Bu gösterir ki H. C. in iddiası gibi Prens in dahi A. Kemal ile çalışdığı doğru değildir, yahud benden gizlenmiştir. H. C. bu iltihakı Ikdam gazetesinde Ittihad ve Terakki aleyhine neşriyat yapmamdan çıkarıyor. Bu sathî bir görüşdür. Ben şahsen A. Kemali Ikdamdaki neşriyatımdan sonra bu gazete idare hanesinde tanıdım. Prens de bu neşriyatım esnasında idi ki bana gönderdiği bir adamı ile : « makalesi magistral (prens in tabiri). Tebr k ederim, kendis ile görüşmek isterim » sözünü gönderdi. kitledim; bu suretle görüşmüş olduk. H. C. ne kadar yanlış, bu yakışdırmalara istinad eden fikir ve muhakemeleri de tabii bâtil.

5 — H. C. dey or ki : “R. N. Ittihad cemiyetini hükümet içinde hükümet ve kendi mensublarını himaye ediyor dey tenkid ediyordu. Seyirci kalsın dey ordu. Bunlar o zaman ki görgüsüz, bilgisiz, manasız düşünceler idi. Vaziyetde bir bozukluk olduğu şüphesizdi. Fakat bozukluk cemiyet in hükümete karışmasında değil karışmamasında idi, ilh” Bunlar hep tahrif. Zaten H. C. in yekâne meziyyeti ve en mumeyyiz vasfı tahrifcilik ve mugalatadır. Cemiyet in hükümete müdahale etmemesi bir koca yalandır! Ediyordu; hem de ilk günden beri ediyordu; fakat gizli, karanlık odalardan ediyordu. Bu sebeble biz bu adamlara “Ricâli gayb,, cemiyete “Şirketi Inhisâriye,, adlarını koymuşduk. Biz dey orduk ki : “Böyle olmaz. Cemiyet ya çekilüb seyirci kalsın; icab ederse meşrutiyeti kurtarsın; yahud ortaya çıksın, hükümeti eline alub resmen mesuliyeti deröhde etsin !,,. Bundan doğru ne

var? O gün de, bu gün de doğru. Bunun neresi bilgisizlik ve manasızlık? Bunları ne kalıblara koymuş! H. C. demek, işte, bu demektir. Bütün sanatı, bütün hüner ve kuvveti kalıbdır ve kalptir.

6 — Yine deyor ki :“R. N. makâlesinde Cemiyet birçok nahoşnudlar meydana getirdi....deyor. Bu safdil îtiraf...”, Yine aynı ruh. H. C.bu.Başka türlü yapamaz. Huylu huyundan vaz geçebilirmi? Kurd dâima kurddur. Unun zihniyetince doğru söyleyen safdildir; kendi gibi dolambacı, tahrifli, dalavereli söylemek zekilikdir! O öyle bilsin! H. C. in dedigi gibi Cemiyet seciyesizleri atmadı; bilakis birçok muhim hafiyele, Avustura sefaretine resmî evrak satan vatan hâinlerini, hırsızları içine aldı, nice namusluları, vatanperverleri Cemiyetin yolsuzluklarına îtiraz ediyor deye turfa etdi; onlara vatan hâini dedi; hepsini kırdı geçirdi. Şimdi H. C. bunları safdil îtiraf deyüb geçiyor! Evrak satan H. Câhidin en sıkı dostudur. Ben bunları görüb kendim çıktım. Şükür ki çıkmışım, ne mesuliyetler altında kalacakmışız! Bunları tâ o vakıtlar, yâni meşrutiyetin ilk aylarında görmüşdüm: O zaman İkdamda başmakale olarak neşredilen “Görüyorum ki iş fena gidiyor,, serlevhalı ve H. C. in bahs etdiği bu makalem okunsun. H. C. in aksine dogruyu söylemeli ki Cemiyetde de, muhaliflerde de her şey vardı; ikisi de yamalı bohca idi. Bu tarafı batırub o tarafı pırlanta gibi temize çıkarmak dürüstlük değildir; H. C. in kâridir; bu H. C. in ispesiyalitesidir. H. C. İttihadcılarının istibdadını, muhaliflere saldırışını mâzur göstermek için bu satırlarda gayretler göstermiş. Zaman müsâid olsa çok şey yazmak lâzım. H. C. in şu sözüne bakın: “İttihadcılara bir düşman vardı; hurriyetin, meşrutiyetin, hakkın ve kanunun düşmanı. Muhalifler arasında Türk vatanını parçalamak isteyen başka unsurlar da görülünce artık vatan hâini bir teşekkül karşısında idik,,. Ne çirkef sifozu! Ne alçak

tezvir! Bir parça vicdânı sıkılması olan bunu söyleyemez. Hakıkata bu kadar pislik sürebilen yoktur. İzah edeyim: Dedigi bu unsurlar Rum, Ermeni, Arab ve H. C. in kendi gibi Arnavudlardır. Halbuki bunlar muhâliflerden ziyâde İttihadcılarının saflarında idiler. Meselâ Abdülhamid zamanında dağa çıkub silahla komitecilik etmiş, birçok Türk kesmiş, Türk askerler vurmuş, unlardan aldığı yara ile topal olan Ermeni Vartkes ile Bulgar Sandanski muhâlif değil ittihadcı idiler. Hatta bir gün Meclisi mebusanda ben ittihadcılarını tenkid ediyordum; okadar Türkün arasından Vartki köpürdü, bağırды çağırды, ittihadcılarını heyecanla medh etdi. Üzerime yürüdü. Ben de yürüdüm. Tabancasına sarıldı Ben de sarıldım. Bir çokları, bilhassa Pasdırmacıyan araya girdi de bir fâcianın önü alındı. Bu iki adamın, adını H. C. lerin dillerine tesbih ettikleri Kozmididen farkı undan müdhiş olub silahla da Türke hiyânet etmiş olmalarıdır. Şimdi H. C. ne terennüm ediyor?! Ayıbdır. Sonra Zohrab vardı, kâh muhalif, kâh ittihadcı idi. Ve yine Cahid gibi Arnavud olan Esad Paşa Topdani muhaliflerin safında değil kîmetli bir İttihadcı idi. Bu Esad Paşadır ki İşkodra muhasarası esnasında hâlis bir Türk ve gayet kîmetli kumandan olan Hasan Riza Paşayı kancıkca arkasından vurub öldördü. Bu cinâyeti de Arnavudluk istiklâli yapmak için işledi. İttihadcı Cahidler bu Esadı yahudi Karasu ile beraber, her ne olursa olsun, bir Türk padişahı olan Abdülhamidi hal'a yıldız sarayına yolladılar. Bu iki ecnebi unsur hakaret ederek Abdülhamidi aldılar. Düşünmeli ki ittihadcılarının bu iki göz bebegi onların ne kîmetlisi imiş! Selanigi yunanlılara bir kurşun atmadan veren Tahsin Paşa da Cahid gibi bir Arnavud ve ittihadcıdır. O vakit bu işi para mukabilinde yaptığı söylenmişti.

Ecnebi unsurlardan dolayı Cahid muhalifleri vatan hâini yapıyor; fakat o unsurlar ittihadcılarını hâin yapmıyor! Neden

bu ?! Cahid! Sen ömründe bir kerre dürüst ol ve hakikatı söyle söyleyiver: “Bizde iyi adam vardı; kötümüz de çokdu. Mevk’ilere yerleştik. Bol paraya konduk. Sefamız yerinde idi. Karşımıza muhalefet deye bir şey dikildi. Eyi adamları da, kötüler de vardı. Bizde Rumu, Ermenisi, Arabı, Arnavudu da vardı. Unlarda bunlar bizdekinden azdı; hele Rum ve Ermenileri hiç yokdu. Burası mühim degil. Bu adamlar bize oradan defolun dediler. Mühim bu idi. Paraya, sefaya nasıl veda edeydik? Bunlarla cüdale girdik. Bir köpegi öldürmege karar veren evvela onun kuduz oldugunu söyler. Biz de evvela muhaliflerin alınlarına vatan hâini damgasını vurduk; sonra dögdük, sokakda kurşunla vurduk, daragacına sallandırdık, sürü sürü sürdük. Sefâmıza bakdık. Bütün bunların hulasası, esası, dogrusu işte budur,, .

b— Cahid, Fikir hareketleri(sayı -144, 5 temmuz 1936):

“Ahmed Samimin öldürülmesinden çok geçmeden zâbita bir fesad cemiyeti izlerini yakaladı Bazı rejimlerde gizli zâbita duman olmayan yerlerde bile ateş bulmaga, bulmazsa icad etmege âdeta kendisini mecbur görür. Meşrutiyetin o velveleli zamanlarında zâbitanın böyle bir takım fesad tertibleri, hatta fesad evrakı bulduguna yâni icad etdigine şahid olduk. Şimdi Istanbulda bir Yapıcı cemiyetinden, bunların kıyamı umumî yapacaklarından gazetelerde bahs edilmege başlandı hükümetin neşr etdiği resmî beyannamede bunların kıyamı umumî yapacakları, kabine âzasını ve mebuslardan bâzilerini kesecekleri, ilh.. (pek müdhîş şeyler) bildirilmekdedir Bu cemiyetin meydana çıkması üzerine tevkîf edilenler arasında Riza Nur da vardı. Sonra aleyhinde kâfi derecede delil bulunamadığından tahliye edilmişdi. Fakat muhalifler için bu gayet eyi bir hucum vesilesi teşkil ediyordu. Riza Nur tevkîfhânede şahsına karşı fena muâmele edildiğini söylemeyorsa da başka mevküflara dayak atıldığını, işkence yapıldığını, tırnakları söküldüğünü

Lutfi Fikri bey meclisi mebusan kürsüsünde tam tiyatromsı hazırlıklar ve hitâbetler içinde ilan etdi ve büyük bir tesir yapdı. İttihad ve Terakkî aleyhinde artık büyük bir hucum inkişaf etmiş sayılabilirdi,, deyor.

Ahmed Samimin sokakda öldürülmesi bir fâciadır. Samim zeki, malumatlı, yetiştirecek bir gencdi. Rumlarla ittifakı töhmeti ittihadcıların tezvirleridir. Samimin fêlen kâtili mülâzim Abdülkadir idi. Bahca Kapusu karakolu önünde, âdeta tabancasını ensesine dayayarak vurdu ve cânî bu karakola girdi. Her yerde karakollar hırsız, kâtil yakalar; İttihadcılar zamanında ise kâtil saklardı. O vakıt ittihadcılarının Serezde mülazimlerden mürekkeb vurucu bir kâtil çetesi vardı. Abdülkadir unlardan idi. Sonra bu hizmetlerine mükâfat olarak vâilige kadar çıkarıldı. Nihâyet kendi de Cumhuriyet devrinde kurşunla degilse de daragacile har-candır. O vakıt ve hâla muhâlefet aleyhine kudurmuşca saldıran C. bu cinayet aleyhine hiç bir şey yazmadı. Bilakis Cemiyeti ve hükümeti temize çıkarmaga çalışdı. Dürüst gazeteci ve vatanperver biri böylemi yapardı? Hem de Samim C. in eski dostu idi.

Cahid cemiyeti hafiye meselesini de tahriflerle yazmış. kendisinin o vakıt medihlerle ayyuka çıkardığı ve hâla medhi-ni yapıdığı ittihadcılarının polisinin ne fesad ve cinâyet kumkuması olduğunu hükümetin de ona resmî beyannâme ile iştirak etdiğini şimdi kendi ve utanmadan söyleyor. Pekeyi, böyle-dir de Cahid niye o vakıt o hükümetin aleyhine kıyamet koparmamış! Bilakis lehlerinde yazdı durdu; bilakis biz mâsumlara saldırdı. Tanin şahidimiz, isteyen Tanin kolleksi-yonuna, o nushalara, baksın. O iş İttihadcılarının emniyeti umumiye müdürünün İttihad Cemiyeti merkezi umumisîle birlikde bizim gibi tenkidcilerini imha için uydurub düz-düğü bir şeydi. Cahidin bu yazılarında bir şey dikkatimi celb etdi. Tohaf! Cahid eskiden tahriflerini ustaca yapardı,

şimdi pek sırtıyor. Kuvveti kalmamış. İhtiyalık alameti olacak! Bu yazılarında acemice tezlara düşüb kendini tekzib ve terzil etmiş durmuş. Nasıl bakınız: Hem polisin bu işi uydurduğunu, hem de bir satır sonra "R. Nurun aleyhinde kâfi derecede delil bulunmadığından tahliye edildiğini," söylüyor. Cahidin bana fena muamele edilmediğini de dalavereli bir tarzda ifade ettiği bu meselede kahrumanı hurriyet (!) Arnavud Niyazi ile Doktor Nâzımın ben hapishânede iken paçaları sıvayub harıl harıl çalışdıklarını, Niyazının divanı harb azasını îdamına karar vermeleri için sıkıştırdığını, Nâzımın "şu vesîle bir fırsattır. Rıza Nurdan kurtulalım. Temizlensin, gitsin!," dediğini, hariciye nazırı Menteşeli Halil beyin bunların öğüne dürmäge çalışdığını bilenler çokdur. hapishanede ikide bir karşıma geçüb ip sabunlar; bununla asacagız derlerdi. Daha türlü var. Bu makaleye sığmaz. Cahidin sözleri hep böyle yalan. Ve yine divanı harb beni kâfi delil bulunmadığından tahliye etmedi. Bilakis mahkumiyeti me karar verdi. Artık cezanın nev ve derecesini tâyin kalmışdı. İşte o esnada Selanik mebusu Rahmi bey mahkumiyet kararını, beraet kararına tebdil ettirmişdir. Bunun da sebebi şudur: Necmeddin Molla beyin kaynanası mîdesinden hastalanır. Uzun müddet hekimler teşhis yapamazlar. Hasta zayıflar durur. Cemiyeti hâfiye meselesinden bir yıl kadar evvel beni çağırırlar. Mîde kanseri olduğunu teşhis etdim. Bunun üzerine Cemil Paşa ile beraber ameliyatını yaptık. Hasta eyileşdi, semizledi. Şifa muvakkatdi, sâde ömrü üç dört yıl uzamışdı; fakat kendi bilmeyor, memnundu. Bu felâketim zamanında hanım dâmadına, o da ahabları Rahmi ve Talata ısrarla rica eder. Bu iki zat Merkezi umumîde beraetime karar verdirirler; bunu divanı harbe teblig ederler.

İşte cemiyetin hükumete, mahkemeye gizli bir müdahalesi.

Bu düzme müdhîş kıyamu isyanın divanı harbî de pek gülünc bir şeydi. Bana aynı mahkeme aynı iş için birbirine

zid iki karar vermişti. Bir de şöyle gülünc bir sahne olmuştu: Beni muhakeme etdiler, sordular; cevaplarını verdim. Sonra mudafaamı yaptım, nihayet. "işte aleyhime hiç bir cürüm isbat edemediniz, masumum; beni hemen şimdi tahliye ediniz!", dedim. Divani harb azasından Topcu İhsan "Pekeyi, biz senin cürmünü isbat edemedik, sen mücrim olmadığını isbaf et!", dedi. İttihadcıların şu divanı harbinin seviyesine bakın! Bu adamların hükümleri nice insanların canını almak için Azrâili iş başına getiriyordu. İşte ittihadcıların kanlı oyuncakları! Bu gülünc divanı harbin gülünc azasının sözü hayatımın mevzu bahs olduğu böyle bir anda beni gayri ihtiyari güldürdü ve: "isbat edemediginiz sözünüzü sened ittihaz etdim. Benim isbatıma gelince:beraeti zimmet asıldır. Hukukun en basit ve en esâşlı kaidesidir," dedim. Bu İhsanın Cumhuriyetde yaptıkları ise her kesin malumudur. O da büyük ittihadcı idi. Bu sahne bile beni kurtaramamışdı. Halbuki bu söze akan sular durur.

Şimdi Cahid bunları nasıl yazıyor?! Ne kalıba koymuş?! Mevkuflara işkence yaptıkları kırbacları, kızılçık degneklerini, sökülen tırnakları hapishânedan kaçırub Lutfi Fikriye veren benim. Beraber müzakere ve tertibi yaptık, bu meşum âlatuedevatı meclis kürsisinden gösterdi. Bunlar da Cahide ayıb olmadı. Kendi hükümetlerinin bir mebus tevkif etmek gibi büyük bir cinayetini utanacağına alkışladı. Bu işlerde İttihadcılar aleyhinde bir kelime yazsa ya!.. Bu gün bu rezaletleri itiraf ediyor da yüre yazmıyor. O vakit bilakis hükümetin lehinde, muhaliflerin aleyhinde yazılarla Tanini doldururdu. Sanki bu işkenceleri, bu haksız hepisleri yapanlar muhaliflerdi. Bu gün de hâla aynı türküyü söylüyor. Biraz sıkıl! Ben hapishânedan çıkınca bu vak'a üzerine "Cemiyeti hafiye. İstanbul, Selanik matbaası, 1330,, adında 548 büyck sahifalık bir eser neşr etdim. Divani harb dosyasını da biri çalub bana verdi. Unu da bu kitaba

derc etdim. Bu mesele hakkındaki bütün mâlumat bu eserde vardır. Çenberlitaş-hamamı külhanında İkinci Abdülhamid Namık Kemal'in eserlerini yakdırdı; İttihad hükümeti de orda benim bu eserimi yakdırdı. Bu kitabdan ancak 100 nusha kadar dağılıp elde kalmıştır. O vakit Taninde Cahid'in ve Babanzâde Hakkının yazdıklarını bu gün okumalı da ne yalanlar, ne iftiralar olduklarını, bu adamlarda ne yürek, ne garez, ne ihtiras varmış anlamalı. O makaleler bizim o kitabımıza alınmıştır. Misal olarak 6 temmuz 1936 târihli Tanindeki yazıları zikrederim. O kitabıma işkence resimlerini, Lutfi Fikrinin Meclisi mebusan kürsisinde gösterdiği kırbaç ve kızılçık değneginin resimlerini de koydum. Bu gün o işi polisin uydurduğunu itiraf eden şu adam o gün Taninde ne iftiralar, yalanlar yazmış okunsun da hakkında hüküm verilsin.

c—Cahid. F. H. (s. 171, 30 kânun sani 1937):

“Gazi Ahmed Muhtar kabinesinin esaslı icraatından biri de Arnavudlukdaki tedib hareketini durdurarak âsilere bir heyeti nâsiha göndermek teşebbüsü oldu. Arnavudluk ötedenberi zaten müzmin bir kıyam halinde idi. Son hâdiseler, hükümetin zafı, İttihad ve Terakki kabinesinin iskatı isyanın ele başlarına büyük bir nüfuz ve itibar temin etmişti. Unun için isyan dairesi birdenbire büyüdü, vazifesini yapmak isteyen ve hakiki Türk evladı olan bir zabiti âsi reisleri resmen asdılar. Bu cinayeti yapan adamların arasında, Arnavud mebuslardan Hoca Said de dolaşıyor ve tahrikâtî körüklemeye çalışıyordu. Arnavud Hoca Said ile İstanbulda Türk mebus Rıza Nur bu şerefli muvaffakiyetleri telgraf muhaberelele hazırlıyorlardı, R. Nur S. Hocaya şu telgrafı çekiyordu: “Tafsilatı havı cevabı üç güne kadar alacaksınız. Meclisin feshinde hükümet tereddüd gösteriyor. Halbuki bu iş suratla bitmeli.” R. Nurun bu telgrafı Taninde intişar edince bize yolladığı cevapta Hoca Saidden “Erbabı

kıyama bir kaç bin kişi ile iltihak etmiş olan mühterem Hoca Said efendi deye bahs ediyordu ve hakikatı inkâr kabil olmadığı için teville çalışıyordu. „ deyor.

d — Cahid. F. H. (S. 173, 13 şubat 1937) :

“Arnavudluk hareketinin mahiyeti işte böyle açıktan ağıça görülüyordu. Böyle olduğu halde R. Nur Piriştineli Hasana Istanbuldan şu maalde bir telğıraf çekiyordu : “Sebat edin. Azminizden dönmeyin. Umidi muvaffakiyet ancak sizin sebat ve ısrarınızla saha i husule çıkacaktır,, (Tanin, 26 temmuz 1328).

Bu iki makalesi de hep yanlış ve tahrifden ibaretdir. Bir defa bu kıyam neden töhmet?! Cahid bu kadar laf ediyor da sebebini söylemiyor. İlla, bunu kabahat haline sokmak, bununla beni tahkır etmek istiyor. Ben bu kıyama iştirakimi asla inkâr etmedim ve hala etmeyorum. Sanki inkâr eden var gibi telgraflarımı vesika olarak dercetmiş. Cahidin gülünecek hali var. Arnavudlukda kıyam ittihadcılarının kötü idarelerinden dolayı eksik degildi. Bu büyük kıyam da onlar zamanında başlamış, kıyamcılar muzafferden Kaçana geçidinden Üskübe girmişlerdi. Yoksa Cahidin dedigi gibi Muhtar Paşanın heyeti nâsıhasıla azmış degillerdi. O vakit biz de Istanbulda Ittihadcı kabinesini düşürmüş bulunuyorduk. Sadrı azem olan Gazi Muhtar Paşa Üskübe heyeti nâsiha gönderdi. Ben de Hoca Said, Piriştineli Hasan ve Yakovalı Riza gibi belli başlı kıyam reislerine : “Artık ittihadcı hükumeti yıkıldı. Dağın,, yollu nasihat telğırafları yazdım. Cahid bunları yazmıyor. Yazmaz. Hakikatı ketm eder. Sâde mugalatasına yarayanı yazar. Bu tesirlerle kıyamcılar dağıldılar. Yoksa Selanige inüb Abdulhamidi de kurtaracaklardı. Yakovalının gayelerinin en mühimmi bu idi. Demek Muhtar Paşa ve ben Cahidin kötülemesine ragmen eyi bir iş yapmışızdır. Said Hoca Arnavud degil Üsküblü bir Türkdür. Cahidin şu tezvirli cümlesine bakılsın: “Arnavud

Said Hoca ile Türk Rıza Nur „Be adam, bu tezviri de ustaca yapamamışsın. Said hoca Türk olmasa idi de bana ne. Biz sizi devleti batırmamanız için yıkmak istedik. Arnavudu da kullanırız. Anladın mı Arnavud Cahid? Netekim siz 31 martta Bulgar eşkiyası ile İstanbulu basdınız ya.. ve bu Bulgarlar nice masum Türk askerleri pırasa gibi dögradılar ya. Bunları da yazsana !.. Sizde bnnun günahı yokmu? Asiler bir Türk zabitanı Kesmişler. Mukavemet eden Türkü de, Arnavudu da kesdiler. Tabii bu bir ihtilaldir. Siz de 31martta sayısız Türk anadolulu kesdiniz. Unlar üç tane, siz binlerce

Bu satırlarında Cahid fesadını türklük ile yapmak istemiş. Bu oyunu oynamış amma bu oyun kendi için pek tehlikelidir. Arnavud olan Cahid beni ne ile itham etmek istiyor! Yaman cüret! Yaman küstahlık! Ve kedinin sirke içişine şaşarım. Bana sonra bu ithamı Millet Meclisinde başka ve yine Arnavud biri yaptı. Bu ikinci Arnavud bütün Arnavudları İzmirle toplayordu. Bu babdaki resmi ihbarların vesikaları bendedir. Sıhhiye vekili sıfatile men etmişdim. Arnavud kafilelerini jandarma ile yollardan çevirmişdim. İzmirli Arnavudluk yapamamışdı. Benden bunun intikamını aldı. Bu adam bu gün büyük mevkidedir, yâni b. Abdulhalik Renda dır. Koydugu yeni adı bile türk adı degil. İzmirli yapamadıse sonra Pendiki yaptı. Benim Tanine yolladığım cevabda tevil falan yakdur. Neşr etşin hadi bakalım. Benim telgıraflarımı bir ittihadçı telgıraf memuru Cahide vermiş; O da mal bulmuş Magribi gibi gazetesine derc etdi. Bunlar malum şeylerdi. Telgıraflar da gizli kapaklı degil ki. Bizde korku da yokdu. Alenen her şeyi yazıyordum. Tevile luzum da yokdu. Cahid Said Hocaya mühterem dedigime de kızmış, bunu da kabahet gibi gösteriyor. Said Hoca evvela mebusdur, sonra Türkiyeyi kurtarmak için kellesi koltugunda çalışıyor, keza zulma karşı ısyân etmiş bir adamdır. Böyle adam mühterem olmaz da kim olur? Cahid mi?!

Nefsinde üç mühtermligi birden toplamışdır. Zulme isyan edenler her vakit ve her yerde mühteremdir. Benim cevabım tevil imiş! Tevil mektubunda bir isyan başına mühterem denirmi?!

Bunlar H. Cahidin sui kasdları, zırvaları. Şimdi beni dinlesin: Ben İttihadcı zalemeye karşı yaptığımız bu ve diğer isyanlarla iftihar ediyorum. Çünkü ittihadcılar zulüm ve sui idarelerle aziz Türkiyeyi batırıyorlardı. Bu muhakkak surette görülüyordu. Türkiyeyi kurtarmak için bu adamları hükümetin başından defetmek lâzimdi. Bir vakit yazı ile, konferans ile, Meclisi mebusanda tenkid ile uğraşdım. Bakdım olmuyor. Silahsız ordan gidecekleri yok. Zaruri ihtilaller yapmaga teşebbüs etdim. Lutfi Fikri ihtilale yanaşmazdı. O vakta kadar beraber çalışmış ve çok sevişmiş iken undan ayrıldım. Yakovalı Rıza beyle kıyam yapmak için besalaşdım. Said Hoca ve Piriştineli Hasan ile sözleşdim. Unlar orada kıyam etdiler; biz de aynı zamanda İstanbulda Halaskârlar işini yaptık. Arnavudlukdekilere talimat, malumat verdim. O vakit Türk vatandaşı olan Arnavudlar, yüzlerce Halaskâr Türk zabıtlar, İstanbulda elde etdiğimiz dört Türk taburu, iki Türk harb gemisi, askerî tıbbıye talebesinden silahlandırdığımız Türk talebe, yine silahlandırdığımız İstanbullu yüzlerce Türk ve bize iltihak ile miting yapan Selanikdeki Türk zabıtlar el birliği ile ittihadcıları devirdik. Devirince de hepimiz dağıldık. Bunun kaba-hatı neresinde?! Bunun Arnavudlugumu var! Zalimleri, devleti batırmakla meşgul olanları düşürdüğümüzümü?! Bu benim yüz karam değil, şerefim. Cahid beni şerfli bir şeyimle tahkir ediyor. O hakkı sever biri olsa idi öyle demeyecek, şöyle deyecekdi: "Biz İttihadcılar devleti batırıyoruz. Ben unları bu cinayetlerinde bir düzeye alkışlıyorum, tenkidcilerine karşı mugalata, yalan dolan ve zırvalarla mudafaa ediyordum. R. Nur uzagı görür biri imiş

O vakit devleti batıracağımızı on yıl evvel anladı. Hakikaten on yıl sonra harbi umumi sonunda devleti milleti batırdık. Hem de o pek vatanperver ve fedâkar; aman devlet batmasın diye çalışmaga, vurunmaga başladı. Biz de tezvire, iftira ile, haps ile, öldürmek ile üzerine saldırdık. O hiç aldırmadı. Kellesi koltugunda işine devam etdi. kellesi ile oynayordu. Bu güç işdir. Ben böyle şeylere hiç yanaşmadım; kellem vatandan falan evveldir. Bunlar R. Nur için büyük şereflerdir. Vicdanı, kendinde biraz vatan ve namus muhabbeti olan her kes bu adamı alkışlamalıdır. Millet unu el üstünde tutmalıdır.,. Amma deyemez!.. O yirmi beş yıl sonra bile beni kötülemeye çalışıyor. Töhmetim de devleti kurtarmak için çaresiz kalınca canımı dişime alub ihtilal yaptığımındır. İhtilal yapmak kelleyi koltuga almaktır. Böyle adam vatan fedâisidir. Tahkır edilmez, alkışlanır. Bu işde benim şahsî hiç bir menfaatım yokdu; hatta bana dahiliye nazırlığı teklif edilmiş, kabul etmemişimdir. Ben şahsî hırslardan âzâdeyim; millî cidal zamanında da vekillikleri kaç defa red etdim, kabul etdiklerimi de bin rica ve ısrarla etmişimdir. Bunların şahidleri çok. Cahid hiç vatan için can oyunu oynamış mı? Şeref ve namusu için bir düelloya bile giremedi! Beni Arnavudlarla çalışdı diye itham etmek isteyen Arnavud Cahidin vatanperverliği de Lozanda Curmi meşhud halinde ve resmen görüldü. Bu babda çok söyleyeceklerim var; fakat şimdilik Cahidin nasıl bir vatan hâin olduğunu öğrenmek için Lozandan dönüşde Ismet Paşanın Millet Meclisinde söylediği nutkun okunmasını tavsiye ederim. Hiyanetinin bir tânesini de biraz sonra söyleyeceğim.

Ben Arnavudluk ve Halaskârlar meselesini "Hürriyyet ve İtilaf nasıl doğdu, ilh.. 1335,, adlı eserimde zâten yazmışım. orda malumat var.

Bu adamın arnavudların ısyanını kötü göstermekde ne hakkı var?! İşin ruhu burda. Arnavudlar bu ısyanda istiklal

istemediler. Dilekleri şu idi : “ ittihadcılar zâlimdir, hükümet-
den çekilsinler. „. Hakikaten ittihadcılar devrilince dağılub
evlerine gıtdiler. Bu kabahat degil, büyük takdirlere lâyük
bir şeydir. Böyle mukaddes bir şeye benim gibi iştirak oden
de takdire layıkdır. Vaktile meşrutiyet ilan edilmesi işinde
de Arnavudlar isyan edub ittihadcılara yardım etmişler-
di. O kötü ise bunun da kötü olması lazımdır. Cahid niye
bunu kötülemeyor ?! Bu dalaverecilikler artık kusdurur hâle
geldi .

Şimdi burda en ziyade dikkata lâyük şey Cahidin eski
devrin vaziyetini bırakub türkcülük oyunu oynamasıdır. Bir
Arnavud ne oynuyor ?!.. dünya ne hâle gelmiş ?! Cahid benim
baş düşmanımdır. Bana tükenmez bir garezi vardır. Fakat
otuz yıl sonra söner zanederdim. Bilakis azmış. Bunlara
bu yeni yazılarında yeni ve büyük bir hinc daha zam oldugu
gözüküyor. Bu da benim türklüğe revac verdiğimdir. Buna
fena içermiş. Cahid gibi ecnebi unsurlar bana bundan
pek kızmaktadırlar. Fakat bu sebebi söyleyemezler, saldır-
mak için dolambac yollar ararlar. Cahid de öyle ve unlar
gibi yapmış. Bu unsurlar bana hücum ederek türkcülüğü
mahv edecekleri zannındadırlar.

Aferim Cahide ! Kendini Türk yerine koymuş, beni de
Arnavud yapmış ! Usta hırsız ev sahibini basdırır. Dagdaki
küstah olunca bagdakini kogar. Tehlikeli oyuna girdigini
söyledimdi. İşte : Bize söylemegi farzetdi, kendi de oyunile
yıkıldı :

Istibdad zamanında Cahid ve akrabası alenen arna-
vudluklarile ögünürlerdi. Mütarekede Cahid diger ittihad-
cılarla beraber Maltaya götürölüb habs edildi. Cahid orada
Ittihadcılığa, arkadaşlarına, türklüğe hiyanet etdi. Maltaya
âilesini getirtti, Malta vâlisi vasıtasile kendisini münferiden
tahliye etdirdi. Başından fesini atub “ benim türklükle ne
münasebetim var? Ben Arnavudum. Bir daha bu pisi başıma

koymam,, dedi ve âilesini alub Italyaya gitdi. Orada yerleşdi, italyanca dahi öğrendi. Mütareke zamanında devletin felaketi ile asla alakadâr olmadı. Maltadan böyle münferid olarak sâde iki kişi kurtulmuşdur. Biri Cahid, digeri Fener Rum patriki vasıtasile kurtulan Kastamonu mebusu ve koyu ittihadcı Gürcü Hasan Fehmidir. Diger zavallı ittihadcılar milli hükümet kendilerini kurtarıncaya kadar uzun müddet hapis kaldılar. Şimdi böyle bir adam iki asırdır âilesi Sinoplu, malum ve kanında ne anadan, ne babadan ecnebi bir damla kan olmamak üzre Türk olan beni intirikalı yazılarla ne ile zem etmek istiyor!?. Lutfi Fikri öldü ye una saldırmış. Ben Türkiyede yokum ya yarı ölü demegim bana saldırmış. Meşrutiyetin o ilk günlerinin muhaliflerinden ortada kimse kalmamış ya unlara sifoslar atub celadet göstermiş. Dogrusu pek kahruman! Don Kişot muhakkak bu kahrumana hayran olmuştur. Bu şahinin! avı eli ayagı bağlanmış zebunlukdur!

Hâsılı, Cahid böyle vatanperver Türkdür! Meşrutiyetin ibtidasında Tanini Tevfik Fikretle beraber tesis etmişlerdi. Çok ahlaklı ve vatanperver olduğunda kimsenin şüphesi olmayan Tevfik Fikret Cahidin Türlü hallerinden dolayı ancak iki üç ay dayanabilmiş; Cahidi de, Tanini de birakub çekilmiş; Cahidin, Taninin, ittihadcıların aleyhine kıyamet koparmışdır. Bunlar o vakıt yaşamış olan her kesin bildiği şeydir. T. Fikretin «doksan beşe dogru» adlı nefis şiri Cahidlerin aleyhinde yazılmışdır.

Insan şaşub kalıyor. H. Cahid ve ittihadcılar bana muhalif ve vatan hâini dediler; sonra Ali Kemal ve îtilafcılar da bena İttihadcı ve vatan hâini dediler! İşin aslı şu: Kimin kötülüğüne engel olursan onun için senden kötüsü yokdur; derhal seni kötölemek için uydurabildiği kadar çirkâf uydurur, üstüne atar. Eger fursatını bulursa ekmegini, rahatını, sıhhatını, hatta canını da alır. Bunların çoğunu bu iki takımdan

da gördüm. Vatan hâinliği hepsinin elinde ilk karadır. Zavallı vatan! Senin nâmına ne alçaklar ne oyunlar oynarlâr, ne çirkefler püskürürler!...

H. Cahid'in bu makaleleri okununca şunlar ve bâriz bir surette gözüküyor:

1 — Bana gazebi çok. Öyle gözü dönmüş ki en basit terbiyeden bile çıkmış. Hadi, şu yeni "bay", ı kıyub bana verememiş, o eski püskü efendiligidemi veremezdi? öteki muarızlarım Cahidden terbiyeli.

2 — Ruh tahrif, mugalata, dalavere, sönmez bir gazez ve hırs. Bunlar Cahidin huyudur. Huy da canın altındadır.

3 — Yazdıklarında hakiketleri değışdirdiğı gibi bir çok hem de mühim şeyleri yazmayub geçmiş. Hadi, bu hâtrâtıdır, sâde kendi şahsına taalluk eden şeyleri yazmış desek o da değil. Mesela Piriştine mebusu Hasan bey meselesini kendine taalluk eden bir şey olduğu halde yazmamış. Demek işine gelmeyenleri atlıyor, gelenleri de tahrif ediyor. Tanin şahsiyat fabrika ve müzesi idi. Bir gün Cahid Gazetesince Hasana hakaret etmiş. Hasan beni ve diğer bir mebusu şahid yapub düelloya dâvet için Cahide yolladı. Tanin idarehanesine gidüb teklifi câhide yaptık. Cahidin dudakları morardı, kabul etmem dedi. Gazete sütunlarında kahrumanlık savuran, firenklik satan biri için bu çok ayb bir şeydi. Gidüb Hasana söyledik. Israr etdi; öyle ise bu adam namusuzdur dedi, yine bizi gönderdi. Hiç olmazsa zabtnâme yapmak için yine gitdik. Fakat Cahid bizden fellek fellek kaçdı, gizlendi, evinden çıkmadı. İki gün uğraşdık, olmadı. Hasana: "Canım! Bu adam işte pek korkak bir şey. Namus işine de ehemiyet vermeyor. Şunun yakasını bırak! Yeter bu kadarsı," dedik. Hasan: "Cahid Arnavud da. Arnavudlardan korkak olmaz amma bunun ödü kopuyor," dedi. İşte Cahidin unuttuklarından biri. İsterse daha yazarım. bende ona âid çok şey var.

Çıkardığı “Hırs, garez, yalandolan ve fesad hareketleri”, meçmuasının kolleksiyonunu bana yollasın.

4—Hâtıratı İttihad ve Terakkı Cemiyetinin kahramanlık, vatanperverlik ve bu devlete etdiği büyük ve eşsiz hizmetlerin dastanı. Aynı zamanda muhaliflerini pislemek hortumu. İnsan bunu okuyunca gayri ihtiyârî zihnine şu geliyor:

“Bir çok Türkü katli – am şeklinde kıran, işkence vahşilikleri yapan, türlü hırsızlıklara yol açan, meddah ve dalkavuklarına imtiyazlar, düyünü – umumiye gibi yağlı kuyruklar veren Cahide düyünü – umumiye, ve yağlı imtiyazlar bahş eden, Tanini bol para ile satın alan, harbi umumi felâketini yapub koca Türkiyeyi mahv ve munkariz eden sanki muhaliflerdir. Sanki bu devlet ittihadcılarının değil ötekilerin elinde batmıştır!”,

İttihadcılar muhaliflerine vatan hâini dediler. Meni ihtikâr! reisi Cahid hâla deyor. Vatan hâini ne yapar şunu tahlil edelim: Vatanı batırır, başkasına verir. İşte bunu bilfeil ittihadcılar yaptı. Bunda ötekilerden tek bir neferin bile dahli yokdur. Demek hakıki vatan hâini İttihadcılardır. Ötekilerinki nazari, tasavvuri tezvirden ibâretidir. Eger sonradan mütâreke zamanında muhâliflerden vatan hâini çıkdı ise o zaman zaten ba'd harab ul – Basra idi. Asıl şuna dikkati celbederim: Vatan hâini ittihadcılardan da çıkdı. Hem de bu hâin unların bayrağı olan Enver paşadır. Bunu isbata, mühim bir sırrı ifşaye hazırım.

Bu efendiler muhaliflerini üç yılda kâmilten imha etmişler, yedi sene tenkidsiz, râhat, cünbüş ve keyf içinde hüküm sürmüşlerdi. Bir feil bin lafdan dogru ve fasıhdır. Yâni on yıl evvel yazdığım “Tutdugunuz yol kötü. Devleti batıracağsınız.”ı yapmışlardır.

H. C. işte bunlara zafer dastanı yazıyor. Düşünmeli!..

Hayır, böyle değil. Çünkü o fazilet! sahibi! : nankörlük etmiyor. İttihadcılar zamanının tadi damagında kalmıştır. Müdhiş kumarcı olan Cahid o Monte Karlolarda, Angenlerde ve emsalinde paket paket bankonotları kumara verdiğini, keyf ve sefalarını unutamıyor, yelegine pırlantadan düğmeler yapıdırub de bunlarla gülünce bir şekilde sokaklarda gezüb caka satdığını hatırlıyor; bunların şükranını eda ediyor ve aydetine çalışıyor. Elbet, meşrutiyetden evvel bir idadi mektebinde 4 lire maaşlı bir fakır hoca idi, zenginliğe batdı.

Ne oluyor? İttihadcılığı diriltmege, ocagı yeniden kur-maga bir teşebbüsümü var? Akşam ve Tan gazetelerinde de İttihadcıların muhaliflerine kantarlıyı atub, ittihadcıları medh edüb duruyorlar! Bunların arasında bir söz birliğimi var? Tanda Rauf Ahmed ile, bir ittihadcı nazır makaleler yazıyorlar. Kendisine Hotinli adını koyub Türk olmadığını ilan eden b. Rauf Ahmed : "muhalifler zehir saçıyorlardı, ilh..", deyor, Türk olmağı istemediğini yeni adile mükemmel isbat eden bu zat niye Türklerin işine karışıyor? Mütare-kedeki işi ile malum ve Mandacı Rauf Ahmed adını alan bu efendi böyle şeylere girişmesin. Yine aynı gazetede, adını söylemege cesaret edemeyen, ittihadcıların nazırları-ndan biri de eski muhalefete bolbol atıyor, ve : "muhalifler zehir saçıyorlardı. Kozmidi, Buşo, Gumülcineli unlardandı, Lutfi Fikri harisdi, ilh..", deyor, ittihadcıları alkışlıyor. H. C. in, Mandacının, bu nazırın sözleri sanki bir ağızdan çıkmış gibi bir! bu ithamlar formül halinde kullanılmışdır. Bu pusu-dan ateş eden nâzıra sözüm şu : "İttihadcılarda yâni sizinle diz dize oturan Kozmidi gibi Rum yokmiydi? ! Dolu idi. Her Rum bir kozmidi degilmiydi? Adları Karofidi, Petragi, ilh.. idi amma ruh ve yürekleri mükemmel Kozmidi idi. Hepsi de Fener patrikinin adamı, İstanbul Yunan sefir ve konsolo-

sunun vâsıtası, Atine'nin pervânesi idi. Böyle mugalata ve iftiralarla lehinize propağanda yapıp kendinizi tezkiye ediyorsunuz zan ediyorsunuz?! L. Fikri adını bunların arasında yazmak habîsâne bir dalaverecilikdir. L. Fikri haris imiş; çünkü nazır olmak istemiş! Bu böyle ise bu nazır ve bütün ittihadcı nazırlar cürmümeşhud halinde harislerdir. Çünkü o mevkiya oturmışlardır. Hiç olmazsa L. Fikri ninki nazarı ve bunların tezviri bir harislikdir, fêlî değil. Hem şu anlaşılmaz bir dâva: Allah ittihadcıları ve nazırlığı yaratırken nazırlık sırf ittihadcılar içindir, sakın başka biri nazır olayım demesin, haris ve vatan hâini olur, gaze bime ugrar; ittihadcılar onlara her kötülüğü yapacaklardır. Böylelerin ekmegini, malını, şerefini, namusunu, rahatını, kanını, canını mubah etdimmi demiş! L. Fikri gibi namuslu, zekâ ve tahsili kâfi kaç adamımız vardı? Mütâreke ibtidasında ittihadcıların mebuslugunu bile kabul etmedi. Neresi harisdi?! Uatanın! „

Şunu eyice yazayım: Yeni nesiller de öğrensin. Meclisi mebusandaki ve tışardeki vaziyet esasen şöyle idi: Rumların bir kısmı İttihad ve Terakkiye girmişdi; bir kısmı kendi başlarına bir fırka yapmışler, ittihadcılara muhalefet ediyorlardı. Bizim fırkada tek bir Rum bile yokdu. Ermenilerden Taşnakların hepsi ittihadcılara girmişlerdi. Hınçaklar mustakıl kalmışlar, İttihadcılara muarız idiler; fakat Hınçaklar üç dört kişiden ibaretti. Bütün Bulgar, Sırb, köçe - vilah, yahudi mebuslar ittihadcı idiler. Bizim safımızda bir tane bile yokdu. Arnavudların çoğu unlardan, bir kısmı bızden idi. Arabların bir kısmı ittihadcı idi. Diğer kısmı ittihadcılara muhalif mustakıl bir Arab fırkası yapıyorlardı. Bilhassa benim gayretimle Arab fırkasından vaz geçub bize iltihak etdiler. Bizim fırkanın ekseriyeti, kökü türk idi. Hakikat bu. Şimdi ne hâle sokuyorlr?! H. Cahid ve eski nazır Kozmidilerden bahse derken ittihadcıların iki göz bebegi ve Cahidin şahsi ve

can beraber dostları olan Karasu ile Nesim Mazliyahdan niye bahsetmeyorlar?! Karasu fakir bir italyan yahudisi idi. Bir gün benden bile bir mecidiye almışdı. İtalyan olarak bizde imbusluk ve ecnebi bir devlete casusluk etdi. Yine İttihadcılar sayesinde 4 milyon lire yaptı. Türkiye yıkıldı, Karasu da yine İtalyan olarak İtalyaya savuşdu. Mazliyahın barut rezâleti ve bu yüzden hapshanede öldüğü malum. Bu hususlarda yazılacak ne kadar çok şey var; kâğıdın kalemime dar geldiğini duyuyorum.

Nâzır efendi bütün yazdıklarında, Tırablus garb meselesinde, hafi celsede müdhiş tahrifler yapmış. Said Paşayı medetmiş; fakat o hafi celsede kürsüde ağladığını yazmamış. Bunlar içinde olduğumuz işler. İsterse açık munakaşasına girelim. Ve evvela merdce meydana çıksın!

4 — H. Cahidin bu hâtıratına esaslı bir kiritik lâzım geliyor. Bu revünün hacmi müsaid degil. Benim de şimdi vaktim yok. İlerde yapacağım. Şimdilik okuyuculara bu hâtırat silsesisini ihtiyatla, çok tara ve fire ile okumalarını tavsiye ederim.

Son bir iki yıldır Cahide bir azgınlık geldi. Önüne, ardına, her yanına, ölüye diriye saldırıyor. Dâva dâva üstüne. Bizim gibi dâva etmeyenler de dolu. Unda bir kabına sığamamak hâli var. Sebebi meydanda : İttihadcılık günlerinin bol nîmetlerini, saltanatını birdaha bulamıyor. Çatlayacak !..

Ben kimseye çatmam, âdetim degildir; fakat bana ve millî Türk büyüklerine saldıranlara karşı şahlanırım; mutlaka cevap veririm. Cevabım da inme gibidir.

* * *
Şimdi, bu hücumların hulâsası ve mahiyeti :

1 — Banâ dört kişi hücum etmiş: B.Ziya Şakir, Nadir Nadi Nizameddin Nazif, Hüseyin Cahid. Birincinin aslını bilmeyo-

rum. İkincinin biliyorum. Nazif ile Cahid Arnavuddur.

2 — B. Ziya Şakir beni hem münevver kabul ediyor, hem şeriatçı yapıyor! Bir de hakperestlik etdiğime kızmış, bunu bana yakıştıramıyor. Ê..gönlünden kopmamış! Benim de iki gözüm iki çeşme oldu!..

3 — B. Nadir Nadi benim padişahlığı kaldırdığıma, din ile devleti ayırub bu devlete layıklığı resmen koyduğuma, 14 cildlik tarih yazdığıma kızmış. Benim yaptığım resmen ve maddeten malum olan bu “şey” lere inanmıyor! kör güneş görmez deye güneş yok olmamıştır!

4 — B. Nazif cediti Tepedelenlinin Arnavud olduğunu yazdığıma kızmış, beni kafamda “süzgeç” olmamakla tahkır ediyor. O onunla pırasasının suyunu süzsün!

5 — Cahid beni Arnavudlarla birleşüb ihtilal yapmakla itham etmek gayretinde; ne mugalata? Yaşa, be! Fakat bunu sarıh söyleyememiş, intirikalı cümlelerle anlatmak istiyor. Yılan gibi zehirini agzına toplamış, çalılar içine gizlenmiş egrile büküle saldırıyor.

Ötekilerin Cahide karşı meziyetleri var. Yani hiç olmazsa unlar sarıh.

Şimdi, şu ne karışık salata; hem de birbirini nâkız: biri bana hem münevver, hem şeriatçı deyor! Bana ki bütün hayatı layıklık ve bunu resmen de yapmış adamdır. Biri tahkır olarak bir yığın tutan Türk tarihi yazdığımı söyleyor, biri de bu târihi inkârediyor! Biri Tepedelenlinin arnavudluğu bütün dünyaca malum iken bundan dolayı bana saldırıyor, ve unu Türk yapıyor! Cahid gibi bir Arnavud da benim gibi hâlis bir Türkü Arnavudları Türklere saldırtmakla, itham ediyor!

Burada en dikkata lâîyk şey beni türklük âleyhinde göstermek gayretidir. Bunu de iki Arnavud yapıyor ki bu daha ziyade dikkate deger.

Hulâsa, her biri bir yoldan benim türkcülüğüme, layıklığıma, tarihime saldırıyorlar. Zavallılar! bunları benim yaptığımı hazmedemiyorlar. Hele ecnebi unsurlar türkcülüğe revac verdiğime köpürüyorlar.

Bunlar bu şerefleri benden gidermeğe zorlanıyorlar. Nâfile yırtınmasınlar! Lozanı, Moskova muahedesini ve daha bir takım şeyleri gidermeği unutmışlar! Hatırlasınlar!..

R. N.

Son

Tab'da eyi çıkmamış yerler

Sahife

Satır

9

9

fitneye

9

12

ahvâlini

9

22

zulmu fesadı

9

23

irişe bir

9

24

şu

9

27

Huda dâyim hatâlardan selamet eyleye şahı ;

9

28

ukbâda

13

18

bakıla

13

22

bir şîri

17

23

şâirler

61

24

söylediği

62

13

hizmet

62

24

bizi biri tahkire

66

18

E !..

ERRATA

Sâhife

Satır

yanlış

dogru

3

3

ihitimama

ihitimama

4

24

husasda

hususda

5

25

inahrumuz

mahrûmuz

6

14

ata-aadan

atalardan

6

17

şöylerez

söylerez